

Helsedirektoratet
Postboks 220 Skøyen
0213 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/4110-89

Dato
24. juni 2021

Tillegg til tildelingsbrev nr. 36 - konkretisering av oppdrag TB2021-11. Oppfølging av Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre

Regjeringen la i mai 2021 fram Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre i sykehjem og som mottar hjemmetjenester. Helse- og omsorgsdepartementet viser til tildelingsbrev til Helsedirektoratet for 2021 der det framgår at Helsedirektoratet skal bidra til å implementere Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring i sykehjem og hjemmetjenester som en del av oppfølgingen av Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre.

Oppfølgingen av strategien skal ses i sammenheng med oppfølgingen av øvrige satsinger innen den kommunale helse- og omsorgstjenesten, blant andre Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet, Kompetanseløft 2025, Demensplan 2025, Pårørendestrategien og Meld. St. 24 (2019-2020) Lindrende behandling og omsorg. Det er videre viktig å se arbeidet i sammenheng med oppfølgingen av Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2023), Nasjonal helse- og sykehusplan, blant annet etableringen av helsefellesskap, Meld. St. 26 (2014-2015) Fremtidens primærhelsetjeneste, Handlingsplan for allmennlegetjenesten (2020-2024), Nasjonal handlingsplan for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring (2019-2023), Meld. St. 10 (2018-2019) Folkehelsemeldinga, Handlingsplan for fysisk aktivitet (2020-2029), strategien Matnasjonen Norge (med særlig fokus på rekruttering til matfag, samt Gylne måltidsøyeblikk og Matgledekorps), Strategi for god psykisk helse (2017-2022) og Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020). Målet med å se satsingene i sammenheng er å bidra til å samordne de statlige initiativene overfor kommunene på helse- og omsorgsfeltet, og legge grunnlaget for en felles oppfølging av satsingene i både statlig og kommunal sektor.

Om ernæringsstrategien

Bakgrunn

- Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre løfter fram mat og måltider som ett av fem hovedområder.
- Under behandlingen av Leve hele livet høsten 2018 ble regjeringen anmodet om å utarbeide en helhetlig nasjonal ernæringsstrategi for eldre som mottar tjenester i sykehjem og hjemmetjenester.
- I Granavoldenplattformen framkommer følgende: Regjeringen vil «*gi et bedre tilbud til eldre på institusjon gjennom å legge frem en nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre*».
- Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold har som delmål å "styrke og kvalitetssikre mat,- måltids og ernæringsarbeid i helse-, omsorgs- og sosialtjenesten" og oppfølgingspunkter i handlingsplanen er viktig grunnlag for arbeidet med ernæringsstrategien.

Utfordringer

- Flere med ernæringsutfordringer, herunder feil- og underernæring
- Manglende systematisk ernæringsoppfølging
- For lite kunnskap og kompetanse
- Manglende individuell tilpasning

Mål

- Målet er å skape gode måltidsopplevelser og redusere feil- og underernæring i tråd med målene i Leve hele livet.

Målgruppe

- Eldre over 65 år som mottar hjemmetjenester eller bor i sykehjem, altså kommunale helse- og omsorgstjenester. Strategien retter seg mot ledere og beslutningstakere i kommunene på både politisk og administrativt nivå.

Avgrensninger

- Strategien avgrenses til å omfatte de overnevnte målgruppene, men strategien skal samtidig ses i sammenheng med det pågående arbeidet med implementering av ernæringsstrategier i spesialisthelsetjenesten, som har mål om bedret ernæringsstatus for pasienter i ernæringsmessig risiko. Samhandling og overføring av kunnskap om pasientens ernæringsstatus og -tiltak mellom spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten er av stor betydning for den helhetlige ernæringsoppfølgingen av den enkelte bruker. Tiltak og løsninger som bidrar til god ernæringspraksis for eldre, kan imidlertid være universelle og kan også gjelde for eldre utenfor tjenestene og for andre aldersgrupper.

Innsatsområder og tiltak

1. Systematisk ernæringsarbeid
 - Nasjonal kartlegging av mat- og ernæringsoppfølgingen
 - Utvikle og implementere lokale ernæringsstrategier
 - Samle, videreutvikle og spre gode eksempler
2. Kunnskap og kompetanse
 - Kliniske ernæringsfysiologer som ressurs

- Matfaglig kompetanse og matverter
- Nasjonale kostholdsundersøkelser
- Nasjonale faglige råd om kosthold til eldre

3. Individuelt tilpasset mat- og ernæringsoppfølging

- Samarbeid med ulike aktører
- Frivillige og ideelle organisasjoner
- Kompetanse- og innovasjonsprosjekter

Relevante bevilgninger i 2021

Forbedringer av tilbudet til eldre skal hovedsakelig tas innenfor kommunerammen. Samtidig er det bevilget særskilte midler som skal bidra til å nå målene i Leve hele livet og i Nasjonal ernæringsstrategi for eldre:

- Kap. 761.21: 48 mill. årlig (2019-2023) til gjennomføringsapparatet for Leve hele livet. Støtteapparatene vil ha en sentral rolle i å gjøre strategien kjent og iverksatt
- Kap. 761.68: 5 mill. årlig over 3 år til Modellutviklingsprogram for klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten
- Kap. 761.68: 30 mill. til Tilskudd til eldre ut på middag
- Kap. 761.71: 20 mill. til Tilskudd til spisevenner
- Kap. 761.21: 19 mill. til Tilskudd til aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet
- Kap. 761.21: 23 mill. til Tilskudd til aktivitetstilbud til langtidsboende ved sykehjem og beboere i omsorgsbolig med heldøgns bemanning
- Utredningsoppdragene skal utføres innenfor årlige tildelte rammer i perioden 2021-2023

Oppdraget

Helse- og omsorgsdepartementet gir med dette Helsedirektoratet i oppdrag å sikre en helhetlig oppfølging av Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre i sykehjem og som mottar hjemmetjenester, der tiltakene ses i sammenheng, også på tvers av den kommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten. Departementet ber Helsedirektoratet om å utarbeide en plan for gjennomføring, slik at alle tiltak blir fulgt opp innen utgangen av 2023. Prioritering av tiltak gjøres i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet. Det legges til grunn at tiltak som er beskrevet i Prop. 1 S for 2021 med tilhørende tilskuddsmidler iverksettes uavhengig av den helhetlige gjennomføringsplanen. Planen for oppfølging forelegges departementet innen den 1.9.2021.

Samarbeid

Helsedirektoratet skal sikre en helhetlig oppfølging, i første rekke gjennom sitt samarbeid med statsforvalterne, helseforetakene, KS, fylkeskommunene og kommunene. En viktig oppgave vil være å stimulere og veilede kommunene i deres planarbeid for å sikre at helse- og omsorgstjenestetilbud er tilpasset og tilrettelagt for å gi god ernæringsoppfølging. Det skal videre legges opp til et samarbeid med andre relevante aktører, herunder bruker- og pårørendeorganisasjoner, fag- og profesjonsforeninger, relevante kompetansemiljøer, helsenæringen, matnæringen og frivillig sektor der det vurderes som hensiktsmessig.

Oppdrag for oppfølging i Helsedirektoratet

Strategien inneholder 10 tiltak, hvorav syv tiltak er konkrete oppdrag til Helsedirektoratet.

Helse- og omsorgsdepartementet viser til strategien for en utfyllende beskrivelse av tiltakene som skal følges opp. Helsedirektoratet skal:

1. Gjennomføre en nasjonal kartlegging av mattilbudet og ernæringsoppfølgingen blant ledere og ansatte i sykehjem og hjemmetjenester. På bakgrunn av resultatene fra kartleggingen skal Kosthåndboken oppdateres og revideres.
2. Utvikle veiledningsmateriell for kommunene for utvikling og implementering av lokale ernæringsstrategier. Dette tiltaket skal ses i sammenheng med støtteapparatenes arbeid med Leve hele livet-reformen.
3. Samle, videreutvikle og spre gode eksempler fra kommuner som jobber systematisk med mat og ernæring, inkludert systematisk arbeid med munn- og tannhelse og samhandling med spesialisthelsetjenesten. Eksempelene skal inngå i Idébanken om mat til eldre og personer med utviklingshemming.
4. Gjennomføre og evaluere tilskuddsordningen modellutvikling kliniske ernæringsfysiologer som ressurs for omsorgstjenesten. Helsedirektoratet skal samle og spre løsningene fra prosjektene og de bør blant annet inngå i Leve hele livet-idébanken som ligger hos Utviklingssentrene (utviklingssenter.no)
5. Utrede tiltak for å styrke den matfaglige kompetansen i den kommunale helse- og omsorgstjenesten generelt, og tiltak for økt bruk av matverter som bindeledd mellom matfaglig- og helsepersonell spesielt. Dette bør sees i sammenheng med strategi om Matnasjonen Norge og rapporten "[Uten fagarbeidere ingen matnasjon](#)" fra Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen.
6. Utvikle egne Nasjonale faglige råd om kosthold til eldre, basert på de nordiske næringsstoffanbefalingene og de nasjonale kostrådene. Dette bør sees i sammenheng med oppfølging av Handlingsplan for bedre kosthold, Handlingsplan for fysisk aktivitet og utvikling av frisklivs-, lærings- og mestringstilbud.
7. Kartlegge hvordan kommunene kan samarbeide med ulike aktører, inkludert helsenæringen, for å møte den enkeltes mat- og ernæringsbehov. Gode eksempler fra kommuner som har satt i gang slike samarbeid skal spres gjennom blant annet Idébanken om mat til eldre og personer med utviklingshemming, Leve hele livet-idébanken hos Utviklingssentrene, Leve hele livet-reformens støtteapparat og gjennom støtte- og veiledningsmateriell.

Tiltak som følges opp i egen prosess og/eller av andre etater

8. Inkludere eldre i Nasjonale kostholdsundersøkelser – følges opp gjennom eget oppdrag til Folkehelseinstituttet.
9. Tilskuddsordninger til frivillige og ideelle organisasjoner som legger til rette for sosial aktivitet og måltidsfellesskap:
 - Kap. 761.71: Tilskudd til spisevenner

- Kap. 761.21: Tilskudd til aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet
- Kap. 761.21: Tilskudd til aktivitetstilbud til langtidsboende ved sykehjem og beboere i omsorgsbolig med heldøgns bemanning

10. Tilskudd til kommunale kompetanse- og innovasjonsprosjekter som også omfatter tiltak for mat- og måltidsfellesskap. Formålet er å styrke kommunenes evne og mulighet til å utvikle bærekraftige og gode helse- og omsorgstjenester, også innen mat og ernæring.

Rapportering

Helsedirektoratet skal, som en del av sitt ordinære budsjettarbeid, komme med årlige innspill til rapportering på prosess og resultater, samt forslag til arbeidet med gjennomføring av planen.

Med hilsen

Anne-Cathrine Haug Jørgensen
ekspedisjonssjef

Anneline Svensen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Riksrevisjonen